Vormen

Kindermishandeling komt voor in verschillende vormen. In gezinnen waarin kindermishandeling plaatsvindt gaat het vaak om meer vormen tegelijk.

Lichamelijke mishandeling

Onder lichamelijke kindermishandeling vallen alle vormen van lichamelijk geweld tegen het kind, zoals slaan, schoppen, bijten, knijpen, krabben, het toebrengen van brandwonden of het kind laten vallen. Bij betrekkelijk 'lichte' vormen van lichamelijk geweld is er sprake van kindermishandeling als ze zich regelmatig voordoen.

Een bijzondere vorm van lichamelijke kindermishandeling is het shakenbabysyndroom, waarbij een baby zo hard door elkaar geschud wordt dat hij daar een reeks van klachten aan overhoudt. Een andere bijzondere vorm is het Münchhausen-by-proxysyndroom, waarbij ouders, meestal moeders, hun kind opzettelijk ziek maken of beweren dat het ziek is.

Vrouwelijke genitale verminking of meisjesbesnijdenis is ook een vorm van lichamelijke mishandeling. Het is een gebruik waarbij de clitoris (deels) wordt besneden of verwijderd. Ouders zeggen de besnijdenis uit te laten voeren uit liefde, om het kind te beschermen en om haar toekomst veilig te stellen. Veel meisjes en vrouwen zien de ingreep als iets vanzelfsprekends. Het komt in Nederland vooral voor bij migranten uit Afrikaanse landen rond de Sahara. Meer informatie op de website Focal Point van Pharos.

Lichamelijke en psychische verwaarlozing

Lichamelijke verwaarlozing is een passieve vorm van kindermishandeling, omdat een kind daardoor niet de zorg en verzorging krijgt die het nodig heeft. Bij psychische of emotionele verwaarlozing schieten de ouders of opvoeders doorlopend tekort in het geven van positieve aandacht aan het kind. Daarmee negeren ze structureel de basale behoeften van het kind aan liefde, warmte, geborgenheid en steun. Meer informatie

Psychische of emotionele mishandeling

Van psychische of emotionele mishandeling is sprake wanneer ouders of andere opvoeders met hun houding en hun gedrag afwijzing en vijandigheid uitstralen tegenover het kind. Ze schelden het kind regelmatig uit, laten het herhaaldelijk horen dat het niet gewenst is of maken het kind opzettelijk bang. Psychische of emotionele mishandeling kan ook bestaan uit denigrerende uitspraken over het kind tegenover anderen, waar het kind zelf bij is.

Seksueel misbruik

Seksueel misbruik bestaat uit alle seksuele aanrakingen die een volwassene een kind opdringt. Door het lichamelijke of relationele overwicht, de emotionele druk, of door dwang en geweld van de volwassene kan het kind die aanrakingen niet weigeren.

Getuige van huiselijk geweld

De laatste jaren is er toenemende aandacht voor kinderen die getuige zijn van geweld in het gezin. Die ervaringen kunnen ook schade bij het kind veroorzaken. Bovendien zijn er kinderen die zowel getuige zijn van geweld in het gezin als zelf mishandeld worden. Meer informatie

Bron

Wolzak, A. & Ten Berge, I. (2005). 'Kindermishandeling. De aanpak in Nederland'.

Shakenbabysyndroom

Het 'shakenbabysyndroom' betekent letterlijk: het syndroom van de door elkaar geschudde baby. Het syndroom ontstaat wanneer ouders of opvoeders een baby zo hard door elkaar schudden dat hij daar een reeks van klachten aan overhoudt.
Het shakenbabysyndroom komt voornamelijk voor bij kinderen onder de 4 jaar. De kans op letsel als gevolg van het schudden is het grootst bij baby's tot ongeveer 1 jaar. De meeste slachtoffers vallen in de leeftijdscategorie van drie tot acht maanden, maar ook dreumesen en peuters kunnen verwondingen oplopen als ze te hard door elkaar worden geschud.

Hersenbeschadiging

Het hoofd van een baby is groot en zwaar in verhouding tot de rest van zijn lichaam. Bovendien zijn de nekspieren nog niet sterk genoeg om het hoofd zonder steun rechtop te kunnen houden. Als een baby geschud wordt, gaat zijn hoofdje met veel kracht heen en weer. Dat kan beschadigingen veroorzaken aan de hersenen, bloedvaten en zenuwen, met blijvend letsel of zelfs de dood tot gevolg.
Door het krachtig schudden worden de hersenen tegen de schedel gedrukt en ontstaat een hersenbeschadiging. Kinderen die lijden aan het shakenbabysyndroom blijken vijf tot twintig seconden door elkaar te zijn geschud en in de meeste gevallen minder dan veertig keer. De normale omgang met een baby en spelletjes als hop-paardje-hop kunnen dit syndroom niet veroorzaken.

Stress of paniek

De twee belangrijkste redenen waarom ouders hun jonge kinderen door elkaar schudden zijn een aanhoudende stresssituatie of een paniekreactie. In beide gevallen realiseren ouders zich onvoldoende hoe gevaarlijk het schudden is.
Als ouders hun baby schudden door stress, zijn zij meestal overspannen of kunnen ze weinig aan. Ze schudden de baby vooral als hij onophoudelijk huilt en ze zich daardoor erg machteloos en boos voelen. Als ze hun baby niet op andere manieren tot bedaren krijgen, proberen ze hem in hun wanhoop soms stil te krijgen door hem te schudden.
Ouders kunnen hun kind ook schudden omdat zij in paniek zijn, bijvoorbeeld bij een ademstilstand van het kind. Ze schudden het kind dan heftig door elkaar om het weer te laten ademhalen.

De gevolgen

Een geschudde baby reageert in eerste instantie niet echt anders dan normaal. De letsels zijn meestal niet direct zichtbaar omdat ze zich bijna altijd bevinden op de plaats waar de hersenen overgaan in het ruggenmerg. De schade zit vooral in de zenuwbanen in de nek die voor de controle van de ademhaling zorgen. Daardoor kan er zwelling van de hersenen en zuurstoftekort optreden. Dit kan tot blijvende beschadigingen leiden, in het ergste geval met de dood tot gevolg.
Directe gevolgen of symptomen van het schudden zijn bijvoorbeeld doofheid, blindheid, overgeven, niet kunnen slikken, ademhalingsmoeilijkheden, prikkelbaarheid en bloedingen in de ogen. Deze symptomen komen bij 50 tot 80 procent van de slachtoffers voor. In een later stadium kunnen de gevolgen tot uitdrukking komen in leerproblemen, spraakproblemen, ontwikkelingsachterstand, mentale achterstand, coma en overlijden.

Wat is eraan te doen?

De beschadigingen in de hersenen zijn in het algemeen blijvend. Toch kan snelle medische hulp en de juiste diagnose voorkomen dat de gevolgen verergeren, bijvoorbeeld door behandeling van een zwelling in de hersenen.

Definitie

Kindermishandeling is 'elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel'. Deze definitie is opgenomen in de Wet op de jeugdzorg.

Een gangbare onderverdeling in vijf vormen van kindermishandeling is:

- lichamelijke mishandeling
- lichamelijke verwaarlozing
- psychische (of emotionele) mishandeling
- psychische (of emotionele) verwaarlozing
- seksueel misbruik

In de praktijk komen in een gezin waarin een of meerdere kinderen mishandeld worden, vaak meerdere vormen tegelijk voor.

Bron

Wolzak, A. (2003). 'Kindermishandeling : signaleren en handelen : basisinformatie voor mensen die werken met kinderen'. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW)

Signalen van kindermishandeling (0-4 jaar)

Deze lijst geeft een overzicht van signalen van kindermishandeling bij kinderen in de leeftijd van 0-4 jaar. De signalenlijst is een hulpmiddel om een vermoeden van kindermishandeling te onderbouwen, niet om kindermishandeling te 'bewijzen'. Vrijwel alle genoemde signalen kunnen namelijk een andere oorzaak hebben.
Hoe meer van de genoemde signalen het kind uitzendt, hoe groter de kans dat er sprake is van kindermishandeling. Maar er zijn ook kinderen waaraan niet of nauwelijks valt op te merken dat ze worden mishandeld.

De signalen

Lichamelijk welzijn

- blauwe plekken, brandwonden, botbreuken, snij-, krab- en bijtwonden
- groeiachterstand
- voedingsproblemen
- ernstige luieruitslag
- slecht onderhouden gebit
- kind stinkt, heeft regelmatig smerige kleren aan
- oververmoeid
- vaak ziek
- ziektes herstellen slecht
- kind is hongerig
- achterblijvende motoriek
- niet zindelijk op leeftijd dat het hoort

Gedrag van het kind

- weinig spontaan
- passief, lusteloos, weinig interesse in spel
- apathisch, toont geen gevoelens of pijn
- in zichzelf gekeerd, leeft in fantasiewereld
- labiel
- erg nerveus
- hyperactief
- negatief zelfbeeld, weinig zelfvertrouwen, faalangst
- negatief lichaamsbeeld
- agressief, vernielzucht

tegenover andere kinderen:
- agressief
- speelt weinig met andere kinderen
- wantrouwend
- niet geliefd bij andere kinderen

© 2003, NIZW Jeugd / Expertisecentrum Kindermishandeling

tegenover ouders:
- angstig, schrikachtig, waakzaam
- meegaand, volgzaam
- gedraagt zich in bijzijn van ouders anders dan zonder ouders

tegenover andere volwassenen:
- angst om zich uit te kleden
- angst voor lichamelijk onderzoek
- verstijft bij lichamelijk contact
- angstig, schrikachtig, waakzaam
- meegaand, volgzaam
- agressief
- overdreven aanhankelijk
- wantrouwend
- vermijdt oogcontact

overig:
- plotselinge gedragsverandering
- gedraagt zich niet naar zijn leeftijd
- taal- en spraakstoornissen

Gedrag van de ouder

- onverschillig over het welzijn van het kind
- laat zich regelmatig negatief uit over het kind
- troost het kind niet
- geeft aan het niet meer aan te kunnen
- is verslaafd
- is ernstig (psychisch) ziek
- kleedt het kind te warm of te koud aan
- zegt regelmatig afspraken af
- vergeet preventieve inentingen
- houdt het kind vaak thuis van school
- heeft irreële verwachtingen van het kind
- zet het kind onder druk om te presteren

Gezinssituatie

- samengaan van stressvolle omstandigheden, zoals slechte huisvesting, financiële problemen en relatieproblemen
- sociaal isolement
- alleenstaande ouder
- partnermishandeling
- gezin verhuist regelmatig
- slechte algehele hygiëne

© 2003, NIZW Jeugd / Expertisecentrum Kindermishandeling

Signalen specifiek voor seksueel misbruik

Lichamelijk welzijn

- verwondingen aan geslachtsorganen
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk bij vagina of anus
- pijn in bovenbenen
- pijn bij lopen of zitten
- problemen bij plassen
- urineweginfecties
- seksueel overdraagbare aandoeningen

Gedrag van het kind

- drukt benen tegen elkaar bij lopen of oppakken
- afkeer van lichamelijk contact
- maakt afwezige indruk bij lichamelijk onderzoek
- extreem seksueel gekleurd gedrag en taalgebruik

Overgenomen uit: A. Wolzak, *Kindermishandeling - signaleren en handelen. Basisinformatie voor mensen die werken met kinderen*. Utrecht: NIZW, 2001 (4e druk), ISBN 90-5050-797-2

© 2003, NIZW Jeugd / Expertisecentrum Kindermishandeling

Signalen (kinderen van 4-12 jaar)

Deze lijst geeft een overzicht van signalen van kindermishandeling bij kinderen in de leeftijd van 4-12 jaar. De signalenlijst is een hulpmiddel om een vermoeden van kindermishandeling te onderbouwen, niet om kindermishandeling te 'bewijzen'. Vrijwel alle genoemde signalen kunnen namelijk een andere oorzaak hebben.
Hoe meer van de genoemde signalen het kind uitzendt, hoe groter de kans dat er sprake is van kindermishandeling. Maar er zijn ook kinderen waaraan niet of nauwelijks valt op te merken dat ze worden mishandeld.

De signalen

Lichamelijk welzijn

- blauwe plekken, brandwonden, botbreuken, snij-, krab- en bijtwonden
- groeiachterstand
- te dik
- slecht onderhouden gebit
- regelmatig buikpijn, hoofdpijn of flauwvallen
- kind stinkt, heeft regelmatig smerige kleren aan
- oververmoeid
- vaak ziek
- ziektes herstellen slecht
- kind is hongerig
- eetstoornissen
- achterblijvende motoriek
- niet zindelijk op leeftijd dat het hoort

Gedrag van het kind

- timide, depressief
- weinig spontaan
- passief, lusteloos, weinig interesse in spel
- apathisch, toont geen gevoelens of pijn
- in zichzelf gekeerd, leeft in fantasiewereld
- labiel
- erg nerveus
- hyperactief
- negatief zelfbeeld, weinig zelfvertrouwen, faalangst
- negatief lichaamsbeeld
- agressief, vernielzucht
- overmatige masturbatie

© 2002, NIZW Jeugd / Expertisecentrum Kindermishandeling

tegenover andere kinderen:
- agressief
- speelt weinig met andere kinderen
- wantrouwend
- niet geliefd bij andere kinderen

tegenover ouders:
- angstig, schrikachtig, waakzaam
- meegaand, volgzaam
- gedraagt zich in bijzijn van ouders anders dan zonder ouders

tegenover andere volwassenen:
- angst om zich uit te kleden
- angst voor lichamelijk onderzoek
- verstijft bij lichamelijk contact
- angstig, schrikachtig, waakzaam
- meegaand, volgzaam
- agressief
- overdreven aanhankelijk
- wantrouwend
- vermijdt oogcontact

overig:
- plotselinge gedragsverandering
- gedraagt zich niet naar zijn leeftijd
- slechte leerprestaties
- rondhangen na school
- taal- en spraakstoornissen

Gedrag van de ouder

- onverschillig over het welzijn van het kind
- laat zich regelmatig negatief uit over het kind
- troost het kind niet
- geeft aan het niet meer aan te kunnen
- is verslaafd
- is ernstig (psychisch) ziek
- kleedt het kind te warm of te koud aan
- zegt regelmatig afspraken af
- vergeet preventieve inentingen
- houdt het kind vaak thuis van school
- heeft irreële verwachtingen van het kind
- zet het kind onder druk om te presteren

© 2002, NIZW Jeugd / Expertisecentrum Kindermishandeling

Gezinssituatie

- samengaan van stressvolle omstandigheden, zoals slechte huisvesting, financiële problemen en relatieproblemen
- sociaal isolement
- alleenstaande ouder
- partnermishandeling
- gezin verhuist regelmatig
- slechte algehele hygiëne

Signalen specifiek voor seksueel misbruik

Lichamelijk welzijn

- verwondingen aan geslachtsorganen
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk bij vagina of anus
- pijn in bovenbenen
- pijn bij lopen of zitten
- problemen bij plassen
- urineweginfecties
- seksueel overdraagbare aandoeningen

Gedrag van het kind

- drukt benen tegen elkaar bij lopen of oppakken
- afkeer van lichamelijk contact
- maakt afwezige indruk bij lichamelijk onderzoek
- extreem seksueel gekleurd gedrag en taalgebruik
- zoekt seksuele toenadering tot volwassenen

Overgenomen uit: A. Wolzak, *Kindermishandeling - signaleren en handelen. Basisinformatie voor mensen die werken met kinderen*. Utrecht: NIZW, 2001 (4e druk), ISBN 90-5050-797-2

© 2002, NIZW Jeugd / Expertisecentrum Kindermishandeling

Signalen (jongeren van 12-18 jaar)

Deze lijst geeft een overzicht van signalen van kindermishandeling bij kinderen in de leeftijd van 12-18 jaar. De signalenlijst is een hulpmiddel om een vermoeden van kindermishandeling te onderbouwen, niet om kindermishandeling te 'bewijzen'. Vrijwel alle genoemde signalen kunnen namelijk een andere oorzaak hebben.
Hoe meer van de genoemde signalen het kind uitzendt, hoe groter de kans dat er sprake is van kindermishandeling. Maar er zijn ook kinderen waaraan niet of nauwelijks valt op te merken dat ze worden mishandeld.

De signalen

Lichamelijk welzijn

- blauwe plekken, brandwonden, botbreuken, snij-, krab- en bijtwonden
- te dik
- slecht onderhouden gebit
- regelmatig buikpijn, hoofdpijn of flauwvallen
- kind stinkt, heeft regelmatig smerige kleren aan
- oververmoeid
- vaak ziek
- ziektes herstellen slecht
- kind is hongerig
- eetstoornissen
- achterblijvende motoriek

Gedrag van het kind

- timide, depressief
- weinig spontaan
- passief, lusteloos, weinig interesse in spel
- apathisch, toont geen gevoelens of pijn
- in zichzelf gekeerd, leeft in fantasiewereld
- labiel
- erg nerveus
- hyperactief
- negatief zelfbeeld, weinig zelfvertrouwen, faalangst
- negatief lichaamsbeeld
- agressief, vernielzucht
- overmatige masturbatie

tegenover andere kinderen:
- agressief
- speelt weinig met andere kinderen
- vluchtige vriendschappen
- wantrouwend
- niet geliefd bij andere kinderen

© 2002, NIZW Jeugd / Expertisecentrum Kindermishandeling

tegenover ouders:
- angstig, schrikachtig, waakzaam
- meegaand, volgzaam
- gedraagt zich in bijzijn van ouders anders dan zonder ouders
- agressief

tegenover andere volwassenen:
- angst om zich uit te kleden
- angst voor lichamelijk onderzoek
- verstijft bij lichamelijk contact
- angstig, schrikachtig, waakzaam
- meegaand, volgzaam
- agressief
- overdreven aanhankelijk
- wantrouwend
- vermijdt oogcontact

overig:
- plotselinge gedragsverandering
- gedraagt zich niet naar zijn leeftijd
- slechte leerprestaties
- rondhangen na school
- taal- en spraakstoornissen
- alcohol- en drugsmisbruik
- weglopen
- crimineel gedrag

Gedrag van de ouder

- onverschillig over het welzijn van het kind
- laat zich regelmatig negatief uit over het kind
- troost het kind niet
- geeft aan het niet meer aan te kunnen
- is verslaafd
- is ernstig (psychisch) ziek
- kleedt het kind te warm of te koud aan
- zegt regelmatig afspraken af
- vergeet preventieve inentingen
- houdt het kind vaak thuis van school
- heeft irreële verwachtingen van het kind
- zet het kind onder druk om te presteren

© 2002, NIZW Jeugd / Expertisecentrum Kindermishandeling

Gezinssituatie

- samengaan van stressvolle omstandigheden, zoals slechte huisvesting, financiële problemen en relatieproblemen
- sociaal isolement
- alleenstaande ouder
- partnermishandeling
- gezin verhuist regelmatig
- slechte algehele hygiëne

Signalen specifiek voor seksueel misbruik

Lichamelijk welzijn

- verwondingen aan geslachtsorganen
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk bij vagina of anus
- pijn in bovenbenen
- pijn bij lopen of zitten
- problemen bij plassen
- urineweginfecties
- seksueel overdraagbare aandoeningen
- (angst voor) zwangerschap

Gedrag van het kind

- drukt benen tegen elkaar bij lopen of oppakken
- afkeer van lichamelijk contact
- maakt afwezige indruk bij lichamelijk onderzoek
- extreem seksueel gekleurd gedrag en taalgebruik
- veel wisselende seksuele contacten met leeftijdgenoten
- zoekt seksuele toenadering tot volwassenen
- prostitutie

Overgenomen uit: A. Wolzak, *Kindermishandeling - signaleren en handelen. Basisinformatie voor mensen die werken met kinderen*. Utrecht: NIZW, 2001 (4e druk), ISBN 90-5050-797-2